

КНИГАТА ЗА

РЕЛИГИИТЕ

КНИГОМАНИЯ

СЪДЪРЖАНИЕ

10 ВЪВЕДЕНИЕ

ПЪРВОБИТНИ ВЯРВАНИЯ

През праисторическата епоха

- 20 Невидими сили действат навсякъде около нас**
Осмисляне на света
- 24 Дори скалата има душа**
Анимизмът на примитивните общества
- 26 Специални хора могат да посещават отвъдния свят**
Силата на шамана
- 32 Защо сме се появили на този свят?**
Създадени с цел
- 33 Защо умираме?**
Произход на смъртта
- 34 Вечността е сега**
Времето на съновиденията

- 36 Нашите предци ще ни напътстват**
Духовете на починалите продължават да живеят
- 38 Трябва да бъдем добри**
Живот в хармония
- 39 Всичко е взаимосвързано**
Доживотна връзка с боговете
- 40 Боговете искат кръв**
Жертвоприношения и кръв
- 46 Да превърнем домовете си в свещено пространство**
Символите стават реалност
- 48 Човешкият живот е част от ритъма на Вселената**
Човекът и космосът
- 50 Ние сме на този свят, за да служим на боговете**
Спазването на обичаите не е лесно
- 51 Нашите ритуали крепят света**
Обновление на живота чрез ритуал

ДРЕВНИ И КЛАСИЧЕСКИ ВЯРВАНИЯ

от 3000 г. пр.н.е.

- 56 И при боговете, и при хората съществува йерархия**
Нови вярвания за нови общества
- 58 Праведните ще живеят вечно в царството на Озирис**
Подготовка за задгробния живот
- 60 Триумфът на доброто над злото зависи от хората**
Битката между добро и зло
- 66 Следвайте предназначенията на Вселената**
Да ориентираме себе си според *дао*
- 68 Петте велики обета**
Себеотрицанието води до духовна свобода
- 72 Доблестта не се изпраща от небето**
Мъдростта е присъща и на по-издигнатите хора
- 78 Раждането на младия бог**
Асимилация на митовете
- 79 Оракулите разкриват волята на боговете**
Предсказване на бъдещето
- 80 Боговете са точно като нас**
Вярвания, отразяващи състоянието на обществото
- 82 Ритуалът ни свързва с миналото**
Живот като на боговете
- 86 Боговете ще умрат**
Краят на света приближава

ИНДУИЗЪМ

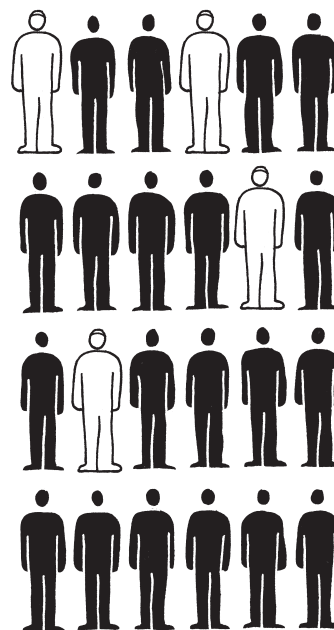
от 1700 г. пр.н.е.

- 92 **Чрез нашите жертви поддържае реда във Вселената**
Един рационален свят
- 100 **Божественото има и женска страна**
Силата на Великата богиня
- 101 **Сядай по-близо до твоя гуру**
По-високите нива на обучение
- 102 **Брахман е Азът в моето сърце**
Абсолютната реалност
- 106 **Учим се, поддържае семейство, оттегляме се от активна дейност, напълно се отстраняваме от света**
Четири етапа на човешкия живот
- 110 **Убиването може да бъде и дълг**
Безкористното действие
- 112 **Практикуването на йога води до духовно освобождение**
Физическа и ментална дисциплина
- 114 **Разговаряме с боговете чрез всекидневните ни ритуали**
Посвещение чрез пуджа
- 116 **Светът е една илюзия**
Наблюдение само със съзнанието
- 122 **Колкото религии, толкова пътища**
Съзнанието за Бога
- 124 **Ненасилието е оръжие на силните**
Индуизмът във века на политиката

БУДИЗЪМ

от VI век пр.н.е.

- 130 **Откриване на Средния път**
Просветлението на Буда
- 136 **На страданието може да се сложи край**
Избавление от вечното прераждане
- 144 **Изследвай думите на Буда, както би тествал злато**
Личният стремеж към истината
- 145 **Религиозната дисциплина е наложителна**
Целта на монашеските обети
- 146 **Откажи се да убиваш и добротата веднага ще излезе наяве**
Нека се възцарят учтивостта и състраданието
- 148 **Ние не можем да кажем какво точно представлява отделната личност**
Азът като постоянно променяща се величина
- 152 **Просветлението има много лица**
Буди и бодхисатви
- 158 **Да осигурим поле за изява на ярванията си**
Многократно изпълнение на ритуалите
- 160 **Открий будистките си наклонности**
Дзен прозренията, които са отвъд думите

ЮДАИЗЪМ

от 2000 г. пр.н.е.

- 168 **Ще ви приема за Мой народ, ще ви бъде Бог**
Заветът на Господ с евреите
- 176 **Няма друг Бог освен Мене**
От монолатризъм към монотеизъм
- 178 **Месията ще избави евреите**
Обещание за нова ера
- 182 **Религиозният закон може да бъде приложен и във всекидневния живот**
Кодифициране на обичайното право
- 184 **Господ е безтелесен, невидим и единствен**
Определяне на неопределимото

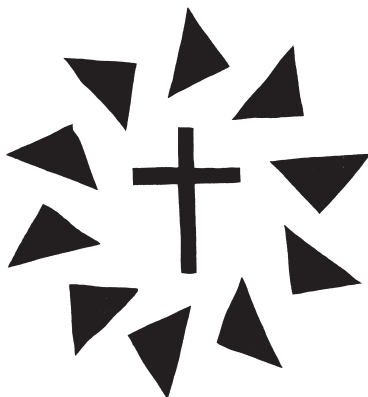

- 186 Бог и човешкият род се намират в космическо изгнание**
Мистицизъм и кабала
- 188 Свещената искра пребъдва във всеки от нас**
Човекът като проявление на Бога
- 189 Юдаизмът е религия, а не национална принадлежност**
Вярата и държавата
- 190 Извличай от миналото, живей в настоящето и работи за бъдещето**
Прогресивният юдаизъм
- 196 Ако силно желаеш нещо, мечтата ти ще се сбъдне**
Произход на съвременния политически ционизъм
- 198 Къде беше Бог по времето на Холокоста?**
Предизвикателство към завета
- 199 Жените също могат да стават равини**
Социополовете и заветът

ХРИСТИЯНСТВО

от I век сл.н.е.

- 204 Исус е началото на края**
Посланието на Исус към света
- 208 Господ ни е изпратил своя син**
Божествената същност на Исус
- 209 Кръвта на мъчениците е семето, от което поникна Църквата**
Да умреш за Месията
- 210 Тялото умира, но душата е безсмъртна**
Безсмъртие и християнство
- 212 Един Бог в три лица**
Божествената Троица
- 220 Божията благодат никога не престава**
Августин и свободната воля
- 222 В света, но не от този свят**
Служение на Бога в името на другите
- 224 Извън църквата спасение не е възможно**
Приемане на вярата
- 228 Това е моето тяло, това е моята кръв**
Тайнството причастие

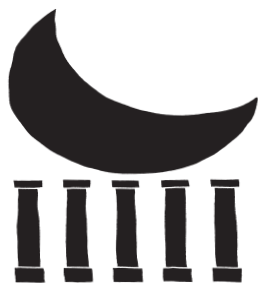

- 230 Божието послание не се нуждае от посредници**
Протестантската реформация
- 238 Господ е скрит в човешкото сърце**
Мистическото преживяване в християнството
- 239 Тялото също като душата се нуждае от спасение**
Социална святост и методизъм
- 240 Научните открития не опровергават Библията**
Предизвикателствата на модерността
- 246 Можем да влияем на Господ**
Защо молитвите помагат

ИСЛЯМ

от 610 г. сл.н.е.

- 252 Мохамед е последният вестител на Бога**
Пророкът и началото на исляма
- 254 Коранът е изпратен от Небето**
Бог разкрива своето слово и своята воля
- 262 Петте стълба на исляма**
Основните послания на вярата
- 270 Имамът е избран от Бога водач**
Поява на шиитския ислям
- 272 Бог ни направлява чрез шериата**
Пътят към хармоничния живот
- 276 Можем да разсъждаваме за Бога, но не можем да го познаем**
Богословските спекулации в исляма

278 Джихадът е наш религиозен дълг

Да следваме пътя на Аллах

279 Светът е един етап от пътя ни към Господ

Върховната награда за праведните

280 Бог няма равен на себе си

Единството на божественото е сигурно

282 Ние сме араби, стомни за вода и ангели едновременно

Суфизмът и мистическата традиция

284 В последно време се появи нов пророк

Произходът на Ахмадия

286 Ислямът трябва да се отърси от западното влияние

Начало на възраждането на исляма

291 Ислямът може да се превърне в модерна религия

Съпоставимост на религиите

СЪВРЕМЕННИ РЕЛИГИИ

от XV век насам

296 Трябва да водим живот на свещени воители

Сикхският поведенчески кодекс

302 През нашите порти всички могат да стигнат до Бога

Кастови системи и вяра

304 Послания към и от родината

Африканските корени на сантерията

306 Задайте си въпроса: „Как би постъпил Исус?“

Следвайки Христовия пример

308 Ще Го опознаем чрез неговите пратеници

Откровението на бахаите

310 Да изтрием праха на греховете

Тенрико и радостният живот

311 Тези дарове са предназначени за нас

Карго култовете на Тихоокеанските острови

312 Краят на света е близо

В очакване на Съдния ден

314 Лъвът на Юда се надига

Рас Тафари е нашият Спасител

316 Всички религии са равни

Каодай се стреми да обедини всички вероизповедания

317 Забравили сме своята истинска същност

Прочистване на ума със сциентология

318 Пътят към праведния живот минава през сватбата

Очистване на греховете в Обединителната църква

319 Преди да се преродят, душите пребивават в Съмърленд

Уиките и отвъдното

320 Негативните мисли са като деформирани капчици в океана от блаженство

Постигането на вътрешен мир чрез медитация

321 Истина е това, в което вярвам аз

Религия, допускаща всякакви вярвания

322 Скандирането „Харе Кришна!“ прочиства сърцето

Посвещение на милия Господ

323 Посредством чигун се сдобиваме с космическа енергия

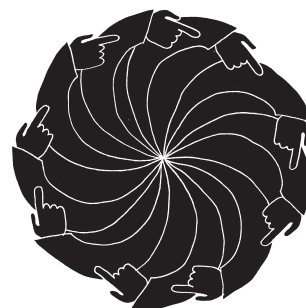
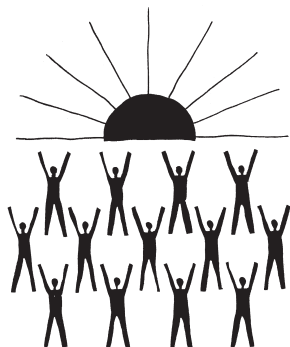
Генериране на жизнена енергия чрез фалун дафа

324 СПРАВОЧНИК

340 РЕЧНИК

344 ПОКАЗАЛЕЦ

351 БЛАГОДАРНОСТИ

Не е лесно да се формулира кратко определение на религията, което напълно да обхване всички нейни измерения. Причината е, че това явление включва в себе си както духовни, така и лични и социални елементи и е проникнало навсякъде по света и във всички култури – от праисторията до нашата съвременност, както свидетелстват пещерните рисунки на първобитните хора и продължаващото и днес търсене на отговор на въпроса за духовната цел на човешкия живот.

За първобитните хора, както и по-късно през по-голямата част от писаната история на човечеството, религията представлява начин за осмисляне и влияние върху могъщите природни стихии. Климатът и сезоните, сътворението и животът, смъртта и отвъдното, структурата на планетата и на Космоса са все въпроси, за чието обяснение религията е използвала различни божества, господари на съответните природни явления. Така възниква представата за невидимото царство, населявано от божества и митични същества. Религията предпоставя на човека средства за общуване с божествата от това царство – ритуали и практики, които, когато се извършват от цялата група, създават здрава социална спойка, легитимират йерархията в нея и генерират дълбоко чувство за колективна идентичност на членовете на религиозната общност.

С развитието и усложняването на човешките общества, системите от

религиозни вярвания също стават по-комплексни, а религията започва да се използва като политически инструмент. Военните победи и завоевания често са последвани от поглъщането на пантеона на покорения народ от победителите, а царствата и империите обикновено се поставят под покровителството на собствените си върховни божества и се управляват от жречески съсловия.

Собствените божества

Религията задоволява много от потребностите на древните народи, като им дава образците, по които да организират своя живот чрез обичаи, ритуали и табути. Тя позволява на човека да си представи своето място в Космоса. Може ли поради това да твърдим, че тя е чисто социално явление? Мнозина ще възразят, че религията е много повече от това. През вековете хората са се противопоставяли на опитите за забрана на тяхната религия. Изтърпявали са гонения и са понасяли страдания, за да имат право да почитат собствените си божества. Дори и днес, когато светът е станал по-материалистичен от всякога, повече от три четвърти от населението на планетата декларира, че притежава някакъв вид религиозни убеждения. Междувременно религията се проявява като нещо толкова необходимо за човешкото съществуване, като използването на езика например. Дали тя се проявява като активна лична позиция и практика,

или просто като вътрешно убеждение в съществуването на някаква свръхестествена сила, или пък просто е начин човек да намери някакъв смисъл на своя живот, да бъде отправна точка за това, което ще се стреми да постигне в бъдеще, религията се оказва от фундаментално значение за мнозина както в индивидуален, така и в социален план.

В самото начало

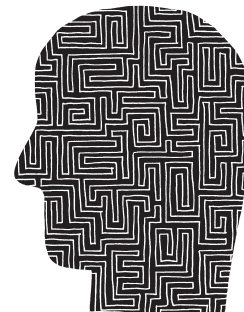
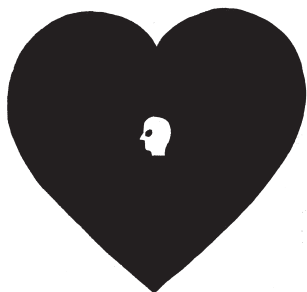
За религията на първобитните хора научаваме както от артефактите, които са ни оставили, така и от разказите на по-късните цивилизации. Освен това отделни изолирани племенни общности, населяващи места като джунглите на Амазония, някои от островите на Индонезия или части от Централна Африка, все още практикуват религиозни ритуали, за които се предполага, че са се запазили без промяна в продължение на много хиляди години. Тези първобитни религии най-често

Всички хора имат
нужда от богове.

Омир

представяват вяра в единството между природата и душите на хората, свързвайки човека по неразривен начин със средата, която обитава.

С развитието на първобитните религии се оформят сложни церемониални и космологични системи. В регионите на първобитните номадстващи или полуномадстващи племена се налагат религиите на античните народи, които на свой ред отстъпват на тези от класическата епоха. Днес често религиите на класическите цивилизации са определяни с пренебрежителното наименование митология, но много елементи от тези вярвания на древните, познати ни от писмената и устната традиция, са се запазили и в днешните религиозни системи. В съвременността традиционните религии фактически непрестанно приспособяват стари схващания към живота на обществата, които са ги наследили, като същевременно възникват и нови религии със съвсем различни вярвания и ритуали.

От античността към Новото време

При повечето религии е трудно да определим с точност кога е поставено началото им, защото корените им стигат далеч назад в праисторията, а запазените разкази за тяхното създаване обикновено датират от много по-късно време. Все пак учените са единодушни, че най-старата религия, съществуваща днес, е индуизмът. Началото му е преплетено с фолклорните религии на

Индийския субконтинент, обединени и записани във Ведите още през XIII век пр.н.е. От тази ведическа традиция произхожда не само плуралистичната религия, наричана индуизъм, но също и джайнизмът, будизмът, а по-късно, през XV век сл.н.е. – и сикхизмът.

Междувременно на Изток възникват и други религии. През XVII век пр.н.е. китайските династии създават свои национални държави и империи. Техните фолклорни религиозни вярвания по-късно са обобщени във философско-религиозните системи на даоизма и конфуцианството.

В Източното Средиземноморие древните египтяни и вавилонци все още практикуват своите религии, когато възникват първите градове държави в Гърция и Италия, развиващи свои собствени митологии и пантеони на божествата си. На изток от тях се формира първата голяма монотеистична религия – зороастризмът, чиято родина е Персия. В същото време древните евреи създават юдаизма – първата авраамическа религия, от която по-късно се развиват християнството и ислямът.

Много религии признават изключителните заслуги на една или повече личности, които смятат за свои основатели: тези личности могат да бъдат превъплъщение на Бога (като Иисус или Кришна) или пък реципиенти на специални божествени откровения, например Мойсей и Мохамед.

Религиите на Новото време продължават да се развиват – понякога улеснени от обществото, друг път – не, но

често и разделени на отделни течения. През XIX и XX век се появяват съвсем нови религиозни изповедания, които обаче носят видими следи от по-стари религиозни схващания и практики.

Елементите на религията

Човешката история е свидетел на възхода и упадъка на безброй религии, всяка от които притежава свои отличителни вярвания, ритуали и митология. Някои от тях толкова си приличат, че очевидно представляват клонове на една по-широка традиция, други са ярко контрастиращи и развиват диаметрално противоположни системи от вярвания.

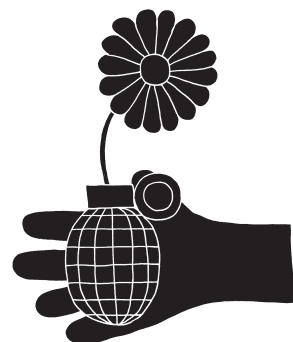
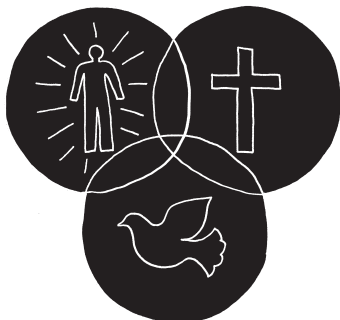
Някои религии например почитат множество богове, докато други, и по-специално големите модерни изповедания, са монотеистични; твърде

Няма нужда да крием факта, че религиозните ни потребности са най-дълбоки. И че без тяхното задоволяване не можем да постигнем душевен мир и спокойствие.

Исаак Хекер,
римокатолически свещеник

различни са доктрините на отделните религии по важни въпроси, (например за живота след смъртта). В този смисъл можем да идентифицираме някои елементи, които са общи за почти всички религии по света, и така да изследваме приликите и различията между тях. Тези религиозни аспекти – вярванията и практиките, чрез които тези вярвания се прилагат – британският писател и философ Ниниън Сمارт нарича „измерения на религията“.

Може би най-забележимите елементи, по които можем да идентифицираме и сравняваме различните религии, е съблюдаването на техните обичаи. Такива са дейности като молитва, поклонничество, медитация, празници и пости, облекло и, разбира се, церемониите и ритуалите. Лесно се забелязват също така и физическите аспекти на религиите – артефактите, реликвите, местата за практикуване на религията и нейните свети места. По-незабележими са субективните елементи на религията – нейните мистични и емоционални аспекти и как даден вярващ чрез религията достига до екстаз, просветление или вътрешен покой например, или пък установява лична връзка с божеството.

Друга характерна черта за повечето религии е митологията и съвкупността от текстове, които разказват за нея. Те може да са елементарни приказки, принадлежащи на устната традиция, или развита система от писани текстове, но в тях непременно присъстват разкази за сътворението на света и за

боговете, светците и пророците на тази религия, в които разкази чрез използването на притчи са илюстрирани и подкрепени нейните основни вярвания. Всяка съществуваща днес религия притежава набор от свещени текстове, които разкриват нейните идеали и историята на традициите ѝ. Тези текстове, които обикновено се смятат за предадени на хората от самите богове, се използват при изповядването на религията и при възпитанието на новопосветените в нея.

При много религии освен тези основни свещени писания съществува и допълнителен елемент от по-задълбочени и систематични обяснения на философията и доктрината на съответната религия под формата на специфични богословски изследвания. Някои от тези спомагателни текстове с времето са придобили каноничен

Каква религия ще изповядва човек е до голяма степен историческа случайност – като езика, който ще използва в своя живот.

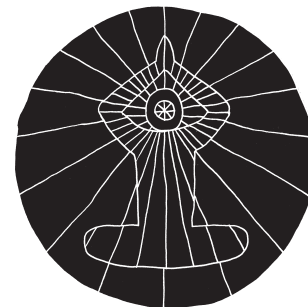
**Джордж Сантаяна,
испански философ**

статут. При религиите често съществува и етичен елемент – набор от правила на поведение и спазвани табута, както и социален елемент, отнасящ се до религиозните и обществените институции на изповядващите съответната религия. Тези правила обикновено са не много на брой – Десетте Божии заповеди при юдеите и християните или Осмичният благороден път при будизма например.

Религия и морал

Представите за добро и зло също са фундаментални при много религии, защото вярата има амбицията да дава на обществото морални примери за подражание. Големите религии се различават помежду си в определението за това що е „добродетелен начин на живот“. При конфуцианството и будизма например разделителната линия между вяра и етическа философия е доста размита, но така или иначе религиите притежават някои общи основни морални норми, които имат почти универсално значение. Религиозните табута, заповеди и т.н. не само гарантират, че волята на върховното божество ще бъде зачитана, но и дават възможност на хората да живеят в мир помежду си. Духовното водачество, което в стари времена е било осъществявано от пророци под божествена егида, постепенно е делегирано на специално свещеническо съсловие – важна част от обществото, а в някои случаи и сериозен фактор в неговия политически живот.

Смъртта и животът след нея

При много религии въпросът за загрижеността на хората какво ще се случи след смъртта се разглежда в духа на обещанията за задгробен живот. В традицията на източните религии като индуизма например за душата се смята, че е безсмъртна и че се възплъзва в друго тяло след смъртта на дадения индивид. При други религии за душата се проповядва, че ще бъде съдена след смъртта и ще пребивава в нематериалните пространства на рая или ада. Надеждата, че могат да постигнат прекратяване на продължителния цикъл от прераждания на душата или да ѝ гарантират безметежно съществуване за вечни времена, кара вярващите да следват правилата на своята вяра.

Всички религии, изкуства и науки са разклонения на едно и също дърво.

Алберт Айнщайн

Религиозните конфликти в историята

Религиите са създавали вътрешна спойка на обществата, но често са били и причина – дори насърчение – за кървави конфликти. Макар всички основни религии да определят мира като върховно благо, те определят и случаите, в които е приемливо да се използва сила – при защита на собствената вяра или при нейното разпространение върху повече хора например. Така религията става удобен претекст за враждебните действия между различни държави в историята. Макар всяка религия да поощрява толерантността, еретиците и друговерците обикновено са обект на религиозно преследване до степен на геноцид, какъвто е случаят с Холокоста.

Предизвикателствата пред вярата

Като имат предвид всички отрицателни последствия от религиозността и въоръжени със средствата на хуманистичната философия и модерната наука, някои мислители започват да поставят под съмнение валидността на религиозните доктрини. Според тях космологията трябва да се опира на разума и логиката, а не на вярата и в този смисъл религията става ирелевантна на Новото време. За някои нови философски доктрини като марксизма-ленинизма религията дори е играла отрицателна роля в човешкото развитие, поради което в

появилите се през XX век комунистически държави господстват атеизмът и антирелигиозните настроения.

Новите тенденции

В условията на социални промени и научно-технически прогрес някои от старите религии са принудени да се приспособяват или се разпадат на различни течения. Други упорито брашат позициите си, като обявяват за ерес всичко ново във все по-материалистичния, рационален и безбожнически свят. Това подхранва с нови привърженици фундаменталистичните направления в християнството, юдаизма и исляма, които отхвърлят либералните ценности на съвременния свят.

В същото време много хора изпитват потребност от повече духовност в своя живот в модерното общество и се обръщат към харизматичните деноминации на големите религии или към някое от множеството нови религиозни движения, появили се на бял свят през последните 200 години.

Има и такива, които, повлияни от движението Нова ера в духовността (Ню Ейдж) от края на XX век, преоткриват древните вярвания или екзотичното в традиционните религии, без да държат сметка за неговата релевантност спрямо съвременния свят. Така или иначе основните религии по света продължават да трупат нови и нови последователи и дори днес малко държави могат да бъдат разглеждани като изцяло светски човешки общности.

В КОНТЕКСТ

ВЯРВАЩИ

Байгите

КОГА И КЪДЕ

от 3000 г. пр.н.е., планинската земя Мандла, североизточната част на Мадхя Прадеш, Централна Индия

ПРЕДИ

В праисторическо време

Предполага се, че племето байга е имало общи предци с австралийските аборигени.

СЛЕД

ср. на XIX век Британските власти ограничават практикуването на свещеното горско земеделие *бевар*, поради което байгите започват да изпитват недостиг на храна; според тях настъпва *Кали Юга* (Ерата на тъмнината).

1890 г. Създаден е резерват за осем селища на байгите, където земеделието *бевар* е разрешено.

1978 г. Създадена е агенция за развитие на байгите.

90-те години на XX век В

Централна Индия живеят над 300 000 байги.

ЗАЩО СМЕ СЕ ПОЯВИЛИ НА ТОЗИ СВЯТ?

СЪЗДАДЕНИ С ЦЕЛ

Байгите са едно от автохтонните племена, живеещи в Централна Индия, известни общо като адиваси. Байгите специално наричат себе си синове и дъщери на Дхарти Мата – Майката Земя, и вярват, че са създадени с цел да охраняват гората – задължение, което те изпълняват от началото на човешката история.

Според техните религиозни представи творецът на света, Бхагаван, го създал плосък като питка, но той все се движел и не стоял на едно място. Тогава първите хора – мъжът Нанга

Байга и жената Нанга Байгин, родени в гората от Майката Земя, забили големи пирони в четири края на света, за да го закрепят на мястото му. Бхагаван им заръчал да се грижат за света, за да не се измъкнат пироните от местата си. В замяна им обещал прост, но изцяло задоволен живот.

Байгите и днес следват примера на Нанга Байга, като ловуват на воля в гората, чувствайки се господари на животинския свят. Тъй като смятат за грех да разкъсват земната повърхност с рало, те практикуват подсечно-огнено земеделие, наричано *бевар* (при това обаче винаги оставят дънер от индийското лаврово дърво *Terminalia elliptica*), защото боговете обитават такива места. На всеки три години байгите се местят на нов участък от гората, който пригаждат за земеделие. През XIX век английските власти принуждават байгите да се откажат от традиционното си земеделие и да употребяват омразното им рало. Разрешават им да практикуват *бевар* само в резервата Байга Чак в планинската земя Мандла.

Вие сте направени от земя и сте господари на земята – никога да не се отказвате от нея. Бъдете пазачи на земята.

Творецът на света Бхагаван

Вижте също: Времето на съновиденията 34–35 • Доживотна връзка с боговете 39 • Обновление на живота чрез ритуал 51

ЗАЩО УМИРАМЕ?

ПРОИЗХОД НА СМЪРТТА

В КОНТЕКСТ

ВЯРВАЩИ

Маорите

КОГА И КЪДЕ

**от праисторическо време,
Нова Зеландия**

ПРЕДИ

III–II хил. пр.н.е. Предците на полинезийските народи се разселват по островите из Тихия океан, идвайки вероятно от Азия. Техните религии и култури продължават да се развиват независимо едни от други, но запазват и някои общи черти въпреки огромната територия на разселването.

преди 1300 г. сл.н.е. Племето на маорите се заселва в Нова Зеландия.

СЛЕД

нач. на XIX век Започва заселването на европейски колонисти в Нова Зеландия; някои маори приемат християнството.

1840 г. Договорът от Уайтанги урежда отношенията между белите и маорите.

наши дни В Нова Зеландия са останали около 620 000 маори.

Според вярванията на маорите веднага след сътворението на света смъртта още не е съществувала. Появила се след един акт на кръвосмешение. Според маорски мит горският бог Тане израснал между родителите си – бога на небето Ранги и богинята на земята Папа, които разделил, защото го принуждавали да живее във вечен мрак. Когато пораснал, той помолил майка си да се омъжи за него. Папа му обяснила, че това не е възможно, но той си направил жена от кал и се съвкупил с нея.

В резултат от този акт се родила красивата Хине-титама, която след време станала съпруга на Тане, без да знае, че той е неин баща. Когато един ден все пак научила страшната истина, Хине-титама се спуснала засрамена в мрачния подземен свят По. От този момент нататък човешкият род бил обречен да завършва живота си в подземното царство на смъртта.

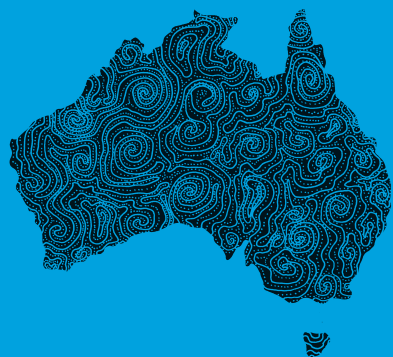
Когато Тане отишъл да търси жена си в подземния свят, тя му казала: „Остани си в твоя свят на светлината и се грижи за нашите потомци. Аз пък ще живея в света на мрака и ще прибирам хората след тяхната смърт.“

Дърветата, растенията и горските животни според маорите са потомци на горският бог Тане. Ето защо преди да отсекаят дърво, те поднасят жертвени дарове на неговия дух покровител.

След това започнали да я наричат Хине-нуи-те-по – богинята на мрака и смъртта. Хитроумният герой Мауи се опитал да избегне този закономерен ход на нещата и да придобие безсмъртие за хората. Той се надявал, че ако изнасили богинята на подземното царство докато спи, тя ще умре, а заедно с нея ще дойде и краят на самата смърт. Хине-нуи-те-по обаче се събудила по време на изнасилването и удушила Мауи с бедрата си. Така хората завинаги си останали смъртни.

Вижте също: Подготовка за задгробния живот 58–59 • Живот като на боговете 82–85

В КОНТЕКСТ

ВЯРВАЦИ

Австралийските аборигени

КОГА И КЪДЕ

от праисторическо време, Австралия

СЛЕД

8000 г. пр.н.е. Според аборигенската устна традиция това е времето, когато в пейзажа на Австралия настъпват известни промени; потвърдени са и по геологически път.

4000–2000 г. пр.н.е. Аборигенското скално изкуство представя митологичните същества от времето на съновиденията; някои учени смятат, че най-ранните изображения на Многоцветната змия са дори по-стари, на около 8000 години.

1872 г. Първият неабориген, който вижда Улуру – Ърнест Джайлс, го нарича „забележително камъче“. През 1873 г. европейските заселници дават на природния феномен името Ейърс Рок.

1985 г. Собствеността на Улуру е възстановена на племената питянтятяра и янкунитятяра.

ВЕЧНОСТТА Е СЕГА

ВРЕМЕТО НА СЪНОВИДЕНИЯТА

Във времето на съновиденията съществата – наши предци, са **моделирали земята**.

Те са втъкали в нея своята **духовна сила**.

Днес **земята живее** благодарение на тази сила.

Силата на съновиденията ще трае **вечно и винаги ще е с нас**.

Ние можем **да се докоснем до тази сила** и да се слеем с вечното настояще.

Според традицията на австралийските аборигени времето на сътворението е било наричано някога време на съновиденията. Наименованието представя добре основната идея на аборигенските вярвания – че сътворението е процес, протичащ и в момента, в реалното вечно продължаващо настояще, противоположност на далечното минало.

То е в унисон и с аборигенската представа, че тези съновидения могат да бъдат докоснати с помощта на специален ритуал, песен, танц и приказка, както и чрез посредничеството на свещени предмети или рисунки върху пясък, скала, дървесна кора, човешкото тяло и дори платно.

Митовете за времето на съновиденията разказват за същества, предтечи

Вижте също: Осмисляне на света 20–23 • Създадени с цел 32 • Духовете на починалите продължават да живеят 36–37 • Живот като на боговете 82–85

Според аборигенската традиция в Улуру е съсредоточена огромна духовна сила. Там бил центърът на „пътищата на песента“, по които вървели съществата предтечи на аборигените.

на днешните хора, за онези първи или „вечни хора от сънищата“ и за тяхната роля в сътворението на света.

Според аборигенската традиция тези същества се събудили в един примитивен свят, който още се дооформял и бил в процес на доизграждане. Те поели на път през страната, оставяйки след себе си дирята на свещените пътеки, наречени „пътища на песента“ или „маршрути на сънуването“. По пътя си създавали човешки същества, животни, растения и околния пейзаж, полагали основите на ритуали, установявали взаимоотношенията

Наричаме това свято място... духовна сила (*джанг*)... и там потъваме в съновидения.

Биг Бил Нейджи, старейшина на племето гагуджу

между нещата, като заемали отделни черти ту от хората, ту от животните. Накрая преобразили себе си в елементи от заобикалящата действителност, включително звезди, скали, водни кладенци и дървета.

Живата земя

Съновиденията поради това са така тясно свързани с естествените природни образувания (скали, заливи), както „пътищата на песента“. Аборигените боготворят ландшафта на Австралия, защото в него виждат следи както от скитанията на духовете на предците, така и от техните тела. Племето гунвингу например описва земята като пълна с духовната мощ (*джанг*) на предците, която ѝ дава живот и свещената си сила.

Тази свещена топография има за свое естествено средоточие Улуру – монолитната скала от пясъчник, намираща се в Северната територия на страната. От този център тръгват в разни посоки „пътищата на песента“. Самото Улуру пък се възприема като голяма съкровищница на духовна сила, като пъп в живото тяло на Австралия.

Аборигените гледат на земята като на тяхно наследство и тяхна отговорност, поради което се грижат за нея, както и за съновиденията, които я населяват. Хората може да са смъртни, но духовната сила (*джанг*) на предците ще живее вечно и вечно ще бъде част от настоящето.

Произходът на Улуру

Според една легенда преди Улуру да се появи на мястото си, там живеело племето *куния* (хората на австралийския диамантен питон). На запад от него се намирало племето *уиндулка* (хората на акациевото семе), което поканило мъжете от съседното племе да присъстват на някаква церемония. Мъжете *куния* тръгнали, но по пътя спрели при водните кладенци на мястото на Улуру, където срещнали жени от племето *металунгана* (хората на сънливия гущер) и забравили за поканата. Тогава мъжете *уиндулка* изпратили птицата да търси къде се бавят мъжете *куния*. Последните казали на птицата, че няма да дойдат на церемонията, защото току-що са се оженили. Обидени, *уиндулка* помолили своите приятели от племето *лиру* (хората на отровната змия) да нападнат *куния*. В яростната битка *лиру* победили *куния*, които се скупчили около умирация си вожд Унгата и пели до смърт. От телата им се образувал скалният монолит Улуру. Трите дупки високо в скалата бележат смъртоносните рани на Унгата, а водата, която блика от тях, е кръвта на загиналия вожд. Нейните струи пълнят езерото на Многоцветната змия Уанамби.

В КОНТЕКСТ

ВЯРВАЦИ
Индианците кечуа

КОГА И КЪДЕ
от праисторическо време,
Централните Анди (Южна
Америка)

СЛЕД
6000 г. пр.н.е. Поява на първите
разпръснати общини (айлу) в
Андите.

3800 г. пр.н.е. Мумифициране на
покойници и култ към тях.

ок. 1200 г. сл.н.е. Създаване на
Инкската империя.

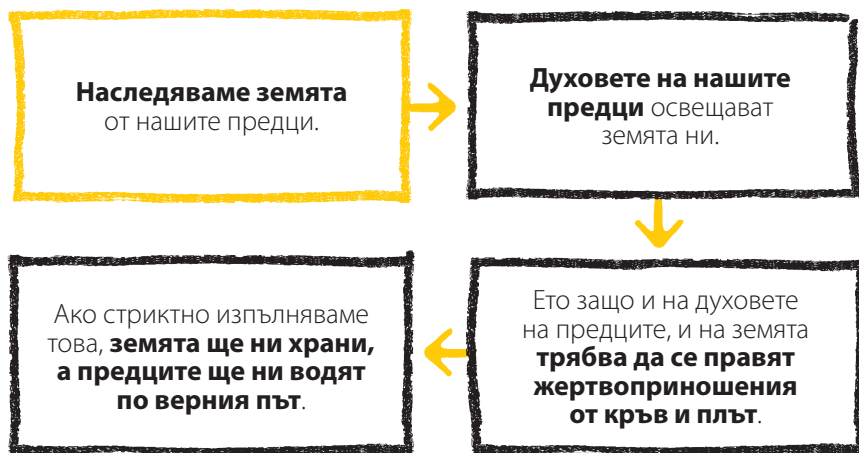
1438 г. Инкската империя обхваща
Централните Анди, достигайки
кулминацията в развитието си
през 1532 г.

1534 г. Срутване на империята,
която е завоювана от испанците.

XXI век Католицизмът е официал-
ната религия в района още от
времето на конкистадорите, но
голяма част от днешните индианци
кечуа смесват християнството с
елементи от традиционните си
вярвания.

НАШИТЕ ПРЕДЦИ ЩЕ НИ НАПЪТСТВАТ

ДУХОВЕТЕ НА ПОЧИНАЛИТЕ ПРОДЪЛЖАВАТ ДА ЖИВЕЯТ

Религията на населението по високите плата на Андите може най-общо да се определи като култ към мъртвите. Традицията да се почитат предците води своето начало много преди времето на възникването на краткотрайната империя на инките, чиято религия всъщност ни е сравнително по-позната, а потомците им са запазили следи от нея до наши дни.

Инките са един от андските народи, говорещи езика кечуа. По времето на своето най-голямо могъщество през XIII век сл.н.е. Инкската империя обхваща земите на днешните държави Перу, Еквадор, Чили, както и части от Боливия и Аржентина. С разширението на държавата инките налагат своята

култура, много напомняща за тази на ацтеките в Мезоамерика, които са техни съвременници. Тя се свежда главно до почитането на едно върховно божество – бога на Слънцето.

Извън инкската столица Куско с нейните свещенослужители и храмове, ритуали и изобилие от златни артефакти, останалите обикновени поданици на империята, наричани *хатун руна*, запазват своите древни култове към покойните предци и към майката земя, възникнали още в праисторическо време. Тези култове надживяват Инкската империя, която през XVI век е напълно унищожена от испанските конкистадори, водени от Франсиско Писаро.

Вижте също: Осмисляне на света 20–23 • Създадени с цел 32 • Жертвоприношения и кръв 40–45 • Посвещение чрез пуджа 114–115

Планински народи

От незапомнени времена андските народи се организират вътрешно в *айлуси*, или големи родови общности (кланове), свързани с отделна територия. Всяка от тези групи обработва колективно земята, разпределя си ресурсите и заедно извършва своите анимистични религиозни ритуали в специални светилища, наречени *уакас*. В центъра на култа е измолването от земята да дава храна, което за хората от планинските територии е от жизненоважно значение, защото почвата се обработва трудно, а добивите не са големи. Паралелно с култа към земята, се изповядва и схващането, че както земята е хранила предците, така би трябвало чрез тяхното застъпничество да изхранва и настоящите поколения. Ето защо след смъртта на прадедите техните духове стават обект на култ с цел да бъде осигурена помощта им.

Поради това всяко *айлу* мумифицира и почита телата на своите мъртви, защото вярва, че с тяхна помощ ще бъде запазен вселенският ред и ще се гарантира плодородието на земята и на животните. Телата на покойниците били увивани в тъкани и полагани в специални скални светилища за мумии (*чулла мачулас*). След като телата изсъхнали от

ледения сух въздух, започвали да разнасят мумиите по нивите по време на специални ритуали за плодородие. В същото време жреците и гадателите принасяли в жертва в *уакасите* и гробищните светилища кръв и мазнина, вярвайки, че ако духовете на предците бъдат нахранени, те в замяна ще осигурят храна и за живите им потомци.

Ненамаляваща сила

През XVII век испанските мисионери изгарят голяма част от мумиите с надеждата да сложат край на езическите (от тяхна гледна точка) вярвания, свързани с тях. Някои мумифицирани тела обаче са се запазили и днес народността кечуа продължава да вярва, че това са първите човешки същества или поне от много старо време. Старинните *чулла мачулас* днес са просто празни ниши в скалите, но и сега гадателите пръскат там кръв и мазнина, вярвайки, че така вдъхват живот и енергия на тези свещени места. Някои общности като индианците *колауайа* изгарят по такива места листа от кока, увити във вълна от лама. За скалните гробници се вярва, че са запазили силата си, дори без мумифицираните тела да са вече в тях. Празникът на мъртвите (2 ноември), който се пада в края на сухия сезон,

Запазена до днес инска мумия на момиче, починало преди 500 години; андските народи продължават да тачат своите предци, които играят важна роля в живота на хората.

когато започват дъждовете и идва времето за засяване на новите растения, и днес е повратна точка в андската година. На този празник мъртвите са ритуално поканени да посетят света на живите и да споделят с тях плодовете от прибраната реколта.

Мъртвите идват при нас и ни помагат. Те ни дават благословиите си.

Марселино, каатански старейшина

Планината божество

Индианците *каата*, които живеят в днешна Боливия, североизточно от езерото Титикака, представляват едно от деветте айлу на племето *колауайа*. През вековете те са запазили своята репутация на надеждни прорицатели. През XV век на тях се е падала честта да носят престола на инкския император. Вярва се, че пророческата сила на тези колауайски свещенослужители идва от гробовете на предците им в планината Каата. Самата планина е почитана като живо човешко същество – по-

добно на предците на племето, но притежаващо свръхестествени размери. Приписват му човешки черти: високите плата са главата, а тревите по тях – неговата коса. Една пещера е устата, а езерата – неговите очи. Следва междинен участък, за който се приема, че е тялото, като се сочи къде са сърцето и вътрешните органи. Следват два скалисти хребета, за които се смята, че са краката. Така планината се възприема като живо същество, което освен че снабдява каатаните с всичко необходимо за живот, ги води и по правилния път.

В КОНТЕКСТ

ВЯРВАЩИ
Чеунгите

КОГА И КЪДЕ
**от 3000 г. пр.н.е., Западна
Малайзия**

ПРЕДИ
от праисторическо време

Чеунгите са едно от 18-те автохтонни племена в Западна Малайзия, наричани общо *оранг асли* – първите хора. Всяко племе говори свой език и притежава специфична култура.

СЛЕД
30-те години на XX век

Европейците за пръв път срещат чеунгите. Затънтените горски местообиталища на племето ограничават контактите му както с китайците, така и с останалите малайски народности.

от 50-те години на XX век

Чеунгите са подложени на натиск да възприемат общата за останалите малайци култура и мюсюлманската религия; повечето от тях обаче държат на традициите си.

ТРЯБВА ДА БЪДЕМ ДОБРИ

ЖИВОТ В ХАРМОНИЯ

Повечето човешки общества си изграждат система от морални норми, основаващи се на изконната ценност човешка доброта и са защитени от различни санкции на религиозните и социалните авторитети на общността. Вече почти няма общества, които да не познават категориите война и престъпление, а останалите водят живот на ловци и събирачи в дъждовните гори на джунглата. Такива са *чеунгите*, за които европейците научават едва през 30-те години на XX век и които обитават дъждовните гори на Малайския полуостров. Днес от тях са останали само около 350 души.

Те не познават насилието и съперничеството; в езика им няма думи за война, битка, престъпление или наказание. Според техните вярвания първите хора са били научени да водят такъв миролюбив начин на живот от техния културен герой Инлуген Буд – горски дух, съществуващ отпреди да се появят първите хора. Основното правило, на което той ги научил, се нарича *маро* и гласи: храната трябва да се споделя. Да се храни сам е не само опасно за

човека, но и голям грях. Човешката общност може да оцелее само ако всички живеят добре и между тях царят дух на справедливост и споделяне. Чеунгите смятат, че нарушаването на техните морални норми – например несподеляне на храната, проява на гняв при несполука, болна амбиция или неудовлетвореност – се наказва по свръхестествен начин с болест – физически или психичен недъг, причинен от тигър, змия или отровна стоножка, или увреждане на човешката душа (*рувай*).

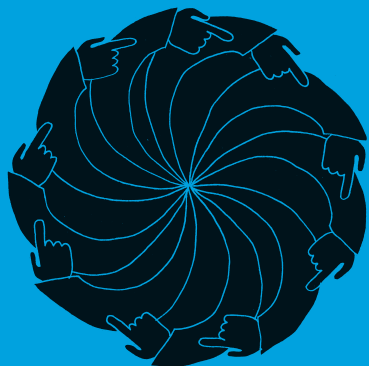
“

Хората никога не трябва да се хранят сами. Храната винаги трябва да се споделя с някого.

Инлуген Буд

”

Вижте също: Създадени с цел 32 • Спазването на обичаите не е лесно 50 • Себеотрицанието води до духовна свобода 68–71

ВСИЧКО Е ВЗАИМОСВЪРЗАНО

ДОЖИВОТНА ВРЪЗКА С БОГОВЕТЕ

В КОНТЕКСТ

ВЯРВАЦИ

Уарао

КОГА И КЪДЕ

от 6000 г. пр.н.е., делтата на Ориноко, Венецуела

ПРЕДИ

от праисторическо време

Уарао са една от най-големите групи автохтонно равнинно население в Латинска Америка.

СЛЕД

XVI век Европейците за пръв път се срещат с индианците уарао и откриват прилики между структурата на техните селища с такива във Венеция (оттам и името на държавата Венецуела – на испански „малката Венеция“).

от 60-те години на XX век

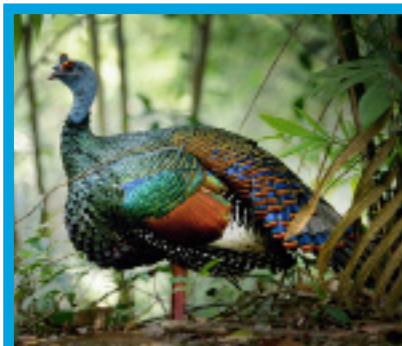
Влошаването на природните условия в региона ограничава местния риболов и принуждава хората от племето да мигрират към градовете; там някои от тях приемат католицизма.

2001 г. В делтата на Ориноко според статистиката живеят 36 000 души от племето уарао.

Племето уарао, което обитава делтата на Ориноко, където земята е разделена на хиляди островчета от многобройните речни ръкави, си представя нашата планета като малка равна част суша, разположена между водата и небето. Индианците уарао вярват, че Хахуба – Змията на битието и баба на всички живи същества, се е увила около Земята и когато вдишва и издишва, предизвиква приливите и отливите. Боговете на племето са наричани Древните. Смята се, че живеят на свещени планини в четирите краища на Земята, в чийто център са селищата на самите уарао. Те се намират под специалната закрила на някое от тези божества и за тях са изградени колиби храмове, в които са положени свещени камъни – местообиталищата на боговете.

Зависимостта на боговете

Боговете на племето уарао зависят от хората, които ги хранят с жертвените си дарове и по-специално с тютюневия дим. В замяна индианците разчитат на боговете за своя живот и своето здраве. Доживотната връзка между бог и човек се изгражда още при раждането на бебето. Вярва се, че първото изплакване на новороденото преминава през

В митологията на уарао се смята, че Птицата с красивото оперение по свръхестествен начин закрила децата. Когато някое дете умре, се казва, че е било отнесено от духовете на подземния свят, за да им послужи за храна.

света и стига до свещената планина на изток, на която живее Ариауара, богът на сътворението. На бебешкия плач богът отговаря с вик за поздрав. Скоро след това Хахуба, Змията на битието, изпраща към селището на новороденото лек бриз, с който приема в обятията си новия живот. От този миг нататък бебето става част от сложния баланс, установен между естественото и свръхестественото, който лежи в основата на представите на уарао за протичането на всекидневния им живот.

Вижте също: Времето на съновиденията 34–35 • Духовете на починалите продължават да живеят 36–37 • Символите стават реалност 46–47 • Човекът и космосът 48–49